

Pieredze, jaunības spars un neatlaidīgs darbs

Lidija Kirillova

Preiļu Vēstures un lietiskās mākslas muzejs pirms nedēļas atzīmēja savu 35. gadadienu. Protams, veidojot 2020. gada pasākumu plānu, svētki bija iecerēti pavisam citādi – ar daudziem lūgtiem ciemiņiem, skaistām izstādēm un aizraujošiem pasākumiem. Koronavīrusa izraisītās pandēmijas valstī noteikto ierobežojumu dēļ jubilejas plāni juka un bruka. Taču, ņemot vērā epidemiologu ieteikumus un valdības noteiktos ārkārtējās situācijas atvieglojumus, nelielas svinības tomēr notika. Pasākums tika rīkots divās daļās, lai nepārkāptu pulcēšanās ierobežojumus, tomēr kaut nedaudz radītu svētku atmosfēru muzeja kolektīvam un tuvākajiem sadarbības partneriem.

Lai atskatītos uz muzeja tapšanas un veidošanās laiku, uz sarunu aicinājām tā vadītāju Teklu Bekešu.

Posāties skaistai jubilejai, bet, redz, kā sanāca. Droži vien jūtaties apbēdināti?

– Es drīzāk teiktu, ka tā bija ne jubileja, bet dzimšanas diena. 35 gadi muzejam tāpat kā cilvēkam patiesībā nav nekas – tikai plauksmes sākums. Īstenībā muzejs dzimis 2. janvārī, bet svētkus arī iepriekš, ja vien rīkojam, tad svinējām maijā. Arī šogad plānojam aicināt muzeja draugus un sadarbības partnerus Starptautiskajā muzeju dienā. Mums bija ielānota ļoti skaista tautas tērpu izstāde no senās klēts. Bija ielānots pasākums «Gandrīz tautas tērps», kad visi muzeja darbinieki nāktu pie publikas, savas mūsdienu drēbes papildinot ar tautas tērpa elementiem.

Diemžēl Covid-19 ieviesa izmaiņas mūsu plānos, varējām tikt tikai ar tuvākajiem draugiem un atbalstītājiem. Izstāžu zāles platību dalījām ar četri, lai saprastu, cik ciemiņus varam aicināt. Neko daudz... Prieks, ka varējām pateikt paldies pašvaldībai, Preiļu kultūras centra kolektīvam, Polikarpa Čerņavskas keramikas mājas darbiniekiem un Preiļu 1. pamatskolai, kur izvietota daļa muzeja ekspozīcijas.

Gan jau četrdesmitgadi varēsiet godam atzīmēt...

– Man šķiet, ka muzejam pieklājīga jubileja būtu 50. To, visdrīzāk, svinēs citādi. Tagad jaunie muzeja darbinieki vairs nebūs jauni, bet jau pieredzējuši, tagadējo pieredzējušo vietā būs atnākuši cita paaudze. Pats galvenais – piecdesmitgades svinības notiks Preiļu pilī! Neko skaistāku nevaru iedomāties.

Atgādinu, lūdzu, lasītājiem īsumā muzeja tapšanas gaitu.

– Esmu šeit, muzejā, visus 35 gadus. Atceros, ka jutos iemesta kādā lielā nezināmajā. Mani pierunāja šim darbam, pieredzes nebija pilnīgi nekādas. Bija nolemts, ka Preiļos vajag muzeju, aicināja, lai nāku. Jutos kā tāds nelaimīgs kaķēns, kuram jākuļas uz priekšu. Daudz braucām uz lielajiem muzejiem un mācījāmies – uz Vēstures muzeju, uz Brīvdabas muzeju. Lielu liels paldies jāsaka Latgales Kultūrvēstures muzeja darbiniekiem.

Sākām divatā ar Silviju Ivanovsku. Jā, uz pusslodzi bija arī apkopēja, bet viņa tāpat kā mēs iesaistījās krājuma komplektēšanā, piedalījās ekspedīcijās. Muzejam nebija ne telpu, ne transporta.

Savu etnogrāfijas kolekciju savācām muzeja pirmajos piecos pastāvēšanas gados. Lai atvestu uz Preiļiem kādu bufeti vai citu priekšmetu, «ķērām» uz ceļa smagās mašīnas, kilometrus bridām pa dubļainiem ceļiem. Toties kāds bija pacēlums un iedvesma!

Diemžēl tagad kompleksās ekspedīcijas netiek rīkotas. Es esmu par to, ka ekspedīciju darbs jāatsāk. Krājumu vajag komplektēt mērķtiecīgi, nevis ņemt to, kas pagadās. Tematiski strādāt ir ļoti gudri.

Šim gadam mums bija skaidrs ekspedīcijas virziens – barikādes. Nākamgad būs

barikāžu trīsdesmitgade. Gribējām atkal intervēt tos cilvēkus, ar kuriem runājām toreiz, lai saprastu, kā viņiem mainījusies domāšana un redzējums. Es zinu, ka šie cilvēki tagad jūtas dažādi.

Muzejā galvenais ir priekšmets ar savu stāstu. Bez stāsta visskaistākā lieta nav nekas vairāk par nulli. Pat puskilograms zelta var būt bez vēsturiskās vērtības, toties apgriezti zīmulis ar stāstu – unikāls.

Kā jūs kļūvat par īstu muzeju ar savām telpām, krājuma glabātuvi?

– Toreiz Preiļu rajona kultūras nodaļas vadītāja bija Monika Livdāne. Vienojāmies, ka topošo krājumu glabāsim parka vārt-sarga namiņā, kur arī paši strādājām, un šķūnīšos jeb etnogrāfijas priekšmetu krātuvēs. Kad pašvaldība pabeidza kultūras nama renovāciju, ar domi, kuru toreiz vadīja Jāzeps Šņepsts, noslēdzām līgumu, ka muzejs iegūst ekspozīciju un darba telpas šeit. 2003. gadā kultūras namā atvērām savu pirmo ekspozīciju.

Tas bija laiks, kad Latvijā parādījās muzeju nozares metodiskā literatūra, parādījās iedīgļi tam, ka mēs beidzot saprotam, kurp virzāmies, kā to darīt. Jā, arī padomju laikos bija sava darba metodika. Mums apzināti visi toreizējie kara varoņi, sociālistiskā darba varoņi, pirmirindnieki. Ir daudz lietu, ko pašlaik īsti nevaram izmantot. Padomju laiks vēl nav izvērtēts, bet pienāks brīdis, kad arī mēs veidosim atbilstošu ekspozīciju. Pagaidām taustāmies.

Muzejs vairākkārt veiksmīgi akreditēts. Gatavošanās droši vien ir stresains laiks?

– Varbūt kādam šķitīs dīvaini, bet man akreditācijas process patīk. Tas sakārto. Tu visu prātā saliec pa plauktiem un pārbaudi nepārbaudītās lietas. Tieši pēc pirmās akreditācijas 2003. gadā Latvijā pamanīja, ka Preiļos ir muzejs, pie tam labs muzejs. Mums ir salīdzinoši neliels krājums, aptuveni 20 tūkstoši vienību, bet mēs par to ļoti rūpējamies.

Saka, muzejiem esot jākļūst mūsdienīgiem, digitāliem...

– Digitāls muzejs noteikti vairs nebūs īsts muzejs. Kāpēc tad būtu jāvāc priekšmeti? Reālais priekšmets ir jāmīl, nevis tas, kas ekrānā. Jāaprūpē, jāapcubina un perfekti jāpārzina.

Tagad pandēmijas laikā arī mums teica, ka varējām izstādi safotografēt un rādīt internetvidē. Tad es labāk ņemu mākslas grāmatu un mājās šķirstu. Realitātē ir jājūt, kā gleznas un priekšmeti saspēlējas, kāda ir kopējā aura un pat smarža. Virtuālā muzeja uzdevums ir vienīgi radīt interesi apmeklēt reālo muzeju.

Kā 35 gadu laikā mainījušies muzeja apmeklētāji?

– Apmeklētāju skaits ievērojami pieaudzis, sākot ar brīdi, kad ieviesām izglītojošās programmas. Apmeklētāji kļuvuši prasīgāki, bet ir ļoti jauki. Ceru, ka tie, kuri nākuši uz Preiļu muzeju, to nav nožēlojuši. Mūsu mērķis ir viņus piesaistīt arī turpmāk, un tas ir liels darbs. Covid-19 krīze mums nav nesusi lielus finansiālus zaudējumus, bet apmeklētāji zaudēti praktiski pilnībā, jo nevarējām sarīkot Muzeju nakti, nebija Muzeju dienas, maijā nebija neviena skolēna, kas pavasarī tradicionāli ir mūsu čaklākie apmeklētāji. Ierobežojumi būs arī turpmāk, mums jādomā, kā cilvēkus dabūt atpakaļ.

Vai sapņojat par nākotni – muzeja dzīvi Preiļu pilī?

– Muzeja dzīvi pilī novēlu jaunajiem kolēģiem, kuri jau būs iestrādājušies. Viņiem būs krietni jādomā, jo pils uzliks savus pienākumus. Tas, ko es ļoti, ļoti gribu paveikt, ir sakārtota muizas kapela ar ekspozīciju. Ceru, ka izdosies. Kādā intervijā ar Jāni Streiču izlasīju – Dievs palīdz tikai tiem, kuri strādā. To novēlu arī sev un saviem kolēģiem. Ne sūkstīties, bet likt kopā pieredzi, jaunības spar un lielu darbu. Ar to apliecināsim – mēs varam.

Gunāra Vilcāna foto

Muzeja kolektīvs izstādes «Laimas formula Latgalē» atklāšanas pasākumā 2020. gada 11. martā. No kreisās: galvenais krājuma glabātājs Rihards Sisojevs, izziņu sniedzēja Ineta Sparāne, muzeja vadītāja Tekla Bekeša, izglītojošā darba un darba ar apmeklētājiem speciāliste Silvija Ivanovska, speciāliste vēstures jautājumos Ilona Vilcāne, ekspozīciju un izstāžu kuratore Silvija Berezovska, apkopēja Inta Kinaša, vadītājas vietnieks saimnieciskajos jautājumos Atis Šņepsts

ES UN MUZEJS

Galvenais krājuma glabātājs Rihards Sisojevs:

«Atļaušos uzskatīt, ka esmu tā amata pārstāvis Preiļu muzejā, kurš tiešā veidā sava darba ikdienā saskaras ar iepriekšējo gadu darba augļiem, jo regulāri nākas ieskatīties vecajās inventāra grāmatās un pārējā krājuma dokumentācijā. Muzeja darbā 1991. gads ir dokumentēts ar konkrētiem priekšmetiem krājumā, kuri tagad ir manā pārraudzībā. Šāda laika perspektīva izsauc cieņu pret kolēģu veikumu, vienlaikus uzliekot atbildību, kas tiek darīts šodien nākotnes vārdā. Skan gluži kā reklāmas sauklis, taču muzeja darbā tā ir realitāte.

Domājot perspektīvā – «Preiļu muzejam – 50» šajā nākotnes vizijā skaidri parādās arī atjaunotā Preiļu muizas pils... un gribas būt šīs ēkas cienīgam. Nojaušam, kādas tēmas būs pieprasītas nākotnē, vēl darāmo darbu apjomu un apzinoties pašreizējo kapacitāti – klusībā sakrustoju pirkstus par vēl vienu pētnieku muzejā. Mēdz teikt, ka ilgas cerības piepildās!

Būs grūti atrast sfēru, kuru nav skāris Covid-19 vīruss. Muzeji nav izņēmums un bija pirmajās rindās starp triecienu saņemošajiem. Taču krājuma darbu Covid-19 noteiktie ierobežojumi ir ietekmējuši vismazāk, atļaušos pat teikt – ierobežojumi ļāva pievērsties iepriekš atliktajiem jautājumiem un darbiem. Praksē pārliecinājamies, ka daudzus ikdienā darāmos darbus un ar tiem saistīto komunikāciju varam darīt attālināti, vien reizēm nākot uz darbu klātienē, jo modernās tehnoloģijas nodrošina šādu iespēju.»

Speciāliste vēstures jautājumos Ilona Vilcāne:

«Muzejā strādāju tikai pusotru gadu, tāpēc uzskatu sevi par pavisam jaunu «muzejnieku». Tas, ko esmu sapratusi, – laiks muzejā rit nedaudz citādi kā citviet – īpaši pētniecībā, ar ko man pamatā jānodarbojas. Lai kāds priekšmets ar savu īpašo stāstu nonāktu līdz muzeja apmeklētājam, ir nepieciešams ļoti piesātināts darbs. Muzejs ir īpaša vieta, kur nevis vienkārši tiek uzkrātas dažādas pagātnes un mūsu kultūras liecības, ne tikai tiek pētīta un aprakstīta novada vēsture vai rīkotas izstādes un izglītota sabiedrība, bet muzejā visas šīs aktivitātes ir savstarpēji cieši savītas – muzejs mērķtiecīgi papildina savu krājumu, lai priekšmetus izpētītu, atklātu un aprakstītu to īpašos stāstus, tikai pēc tam eksponētu un caur šiem stāstiem runātu ar sabiedrību par dažādiem pagātnes notikumiem, par mūsu bagātīgo kultūras mantojumu, par to, kas mēs esam un kāpēc. Tas viss tiek saudzīgi uzglabāts, lai šie stāsti nepārtrūktu un varētu tikt izstāstīti arī nākamajām paaudzēm. Tāpēc pretēji pieņemtajam uzskatam, ka muzejā lietas tiek iekonservētas, to izstāstītie stāsti ir dzīvi un tik uzrunājoši.»

Izglītojošā darba un darba ar apmeklētājiem vadītāja Silvija Ivanovska:

«Rudens un pavasara sezonā, kad skolēni, uzsākot un beidzot mācību gadu, brauc tu-vākās vai tālākās ekskursijās, muzejam ir saspringts darba periods. Jau gada sākumā tika pieteikti Daugavpils un Rēzeknes skolu apmeklējumi vairākām izglītojošajām programmām aprīļa beigās un maijā. Kā ierasts, visčaklākie muzeja apmeklētāji šajā laikā ir Preiļu novada skolu skolēni. Vīruss ielānātajam pārvilka treknu svītru. Uz rudenī, 4.–6. septembri, pārcelts arī sagatavotais tradicionālais pasākums «Satiec savu meistar!».

Līdz ar to vīruss mani «atmeta» vairāk kā 30 gadus senā pagātnē, kad darbu muzejā uzsāku kā krājuma glabātāja. Šobrīd dokumentēju uzkrātos muzejiskos priekšmetus un dāvinājumus, kas nozīmē veselu virkni procedūru, ietverot korektas informācijas savākšanu un aprakstu veidošanu, lai vienkāršs priekšmets kļūtu par Nacionālā muzeju krājuma priekšmetu. Arī konkursa «Par un ap muzeju» sagatavošanai nācās pārlūkot krātuvju saturu un realizēto izstāžu un pasākumu uzskaitījumu.

Gaidot labvēlīgu situācijas atrisinājumu, ceru, ka rudenī būs iespējams realizēt daudzveidīgo izstrādāto izglītojošo programmu klāstu gan iekšējās, gan brīvā dabā.»

Ekspozīciju un izstāžu kuratore Silvija Berezovska:

«Pēc Latvijā izsludinātās ārkārtējās situācijas noteiktajiem ierobežojumiem jau nākamajā dienā uz nenoteiktu laiku tika aizvērta 11. martā atklātā izstāde «Laimas formula Latgalē». Izpalika arī maijā plānotā plašā Latgales tautas tērpu izstāde sadarbībā ar tautas tērpu centru «Senā klēts». Tāda pati neziņa skāra arī izstādi «Jāzēpa Pīgožņa balva Latvijas ainavu glezniecībā» (šobrīd atvērta Rīgas Sv. Pētera baznīcā), kura pārcelta eksponēšanai Preiļos uz septembri. Šim krīzes laikam atbilstoša izrādījusies muzeja brīvdabas ekspozīcija «Preiļu parka gadskārtu ozols», kur visu diennakti pieejams ieskaits Preiļu vēsturē vairāk nekā pusotra gadsimta garumā.

Sākot ar 19. maiju, Preiļu Vēstures un lietiskās mākslas muzejs piedāvā klātienē iespēju ekspozīcijās un izstādēs, kas ļoti gaida savu skatītāju. Vēlam nesteidzīgu un patīkamu muzeja apmeklējumu, skatīsim un iepazīsim kultūrvēsturiskās un profesionālās mākslas vērtības!»

PVLMM vadītājas vietnieks saimnieciskajā darbā Atis Šņepsts:

«Muzejs ir interesanta darbavieta, kur esmu uzzinājis daudz saistošas, vēsturiskas informācijas par savu dzimto novadu. Žēl, ka vīruss Covid-19 ir samazinājis muzeja un daudzu citu iestāžu aktivitāti, kas tendētas uz apmeklētājiem klātienē.»

Publikācija sagatavota ar programmas
«Atbalsts medijiem Covid-19 krīzes radīto negatīvo
seku mazināšanai» atbalstu.

MAF
Mediju atbalsta fonds

Sabiedrības integrācijas
fonds